

REMISSVAR

2018-10-0101
Dnr 3.9:0518/18

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn (Ds 2018:23) (dnr 3.9:0518/18)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts tillfälle att yttra sig över departementspromemorian *Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn*.

Barnombudsmannen yttrar sig över promemorian med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barn och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Utredaren har haft i uppdrag att överväga vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn. I uppdraget har ingått att överväga barnpornografibrottets placering i brottsbalken, se över omständigheterna som ska beaktas vid bedömningen av grovt barnpornografibrott, samt föreslå en höjning av minimistraffet för grovt barnpornografibrott. Utredaren har även haft i uppdrag att se över brottsbeteckningen och utreda om preskriptionsreglerna bör avskaffas för sexualbrott och andra allvarliga brott mot barn.

Barnombudsmannen är i huvudsak positiv till de förslag som lämnas, särskilt förslaget som innebär att straffbestämmelsen om barnpornografibrott placeras i 6 kap. brottsbalken. Däremot beklagar vi avsaknaden av en genomgående barnkonsekvensanalys. I promemorian har man under två avsnitt lyft barnkonventionens artikel 34. Det är av största vikt att alla lagförslag som läggs fram som berör barn har en ordentlig barnrättslig analys samt att barn och unga med egen erfarenhet får komma till tals.¹

Barnombudsmannen har valt att lämna synpunkter på delar av promemorian. I övrigt har vi inget att erinra.

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 12 om Barnets rätt att bli hörd (2009), punkt 122.

Kapitel 3 Barnpornografibrottets placering i brottsbalken

I enlighet med direktivet presenteras det i promemorian ett förslag om en flytt av barnpornografibrottet, från 16 kap. brottsbalken, om brott mot allmän ordning, till 6 kap. brottsbalken om sexualbrott. Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om att brottet bör flyttas till 6 kap. mot bakgrund av att barnpornografibrott är ett sexualbrott då det omfattar produktion och spridning av dokumenterade sexuella övergrepp på barn.

Utredaren gör även en egen bedömning och lägger fram ett alternativt förslag som innebär att straffbestämmelsen alljämt fortsatt bör vara placerad i 16 kap. Barnombudsmannen avstyrker detta förslag.

Barnombudsmannen anser att en flytt av brottet skulle medföra ett viktigt och tydligt erkännande av den kränkning av det enskilda barnets personliga och sexuella integritet som ett dokumenterat sexuellt övergrepp på ett barn innebär.

Barnet är en rättighetsbärare, och respekten för barnets värdighet, liv, överlevnad, välfärd, hälsa, utveckling, deltagande och rätt till icke-diskriminering bör etableras och värnas som det främsta målet med konventionsstaternas barnpolitik. Detta förverkligas bäst genom att respektera, skydda och uppfylla alla rättigheter i konventionen (och dess fakultativa protokoll). Det kräver ett paradigmskifte, bort från ett synsätt på skydd av barn där barn uppfattas och behandlas som ”objekt” som behöver hjälp och inte som rättighetsinnehavare med icke förhandlingsbara skydds rättigheter.²

Den personliga och sexuella integriteten är, tillsammans med den sexuella självbestämmanderätten, viktiga skyddsintressen och enligt barnkonventionens artikel 19 är varje barn extra skyddsvärd och speciellt i förhållande till sexualbrott som innebär en allvarlig kränkning av den sexuella integriteten. En olaglig hantering av dokumenterat sexuellt övergreppsmaterial på barn innebär även en kränkning av barnets rätt att skyddas från ingripanden i sitt privatliv samt angrepp på sin heder och anseende (barnkonventionens artikel 16). Att förebygga alla former av våld, och därigenom säkerställa och främja barnets grundläggande rätt till respekt för sin mänskliga värdighet och fysiska och psykiska integritet, är avgörande för att främja barnets samtliga rättigheter i barnkonventionen.³

Utredaren lyfter fram barnpornografibrottets dubbla skyddsintressen, som dels avser att skydda barn i allmänhet och dels skydda det enskilda barnet. Barnombudsmannen anser att fokus bör ligga på att synliggöra det enskilda barnet. Genom att stärka det enskilda barnets rätt kommer i förlängningen situationen för barn som grupp att förbättras. Barnombudsmannen menar även att med en flytt av brottets placering i brottsbalken kommer målsägandeperspektivet att få ett större fokus.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget framföra det förslag vi tidigare lyft om att det bör utredas om ett särskilt kapitel i brottsbalken om sexualbrott mot barn bör införas. Utgångspunkten för prövningen av sexualbrott riktade mot barn är en helt annan än för sexualbrott mot vuxna. Ett sådant kapitel skulle tydliggöra det särskilda skydd som barn under 18 år har mot sexuella övergrepp och göra bestämmelserna mer överskådliga.

Skuldrekvisitet i barnpornografibrottet

I promemorian föreslås att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om denne inte haft uppsåt till men varit oaksam

² FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 13 om Barnets rätt till frihet från alla former av våld (2011), punkt 59.

³ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 13 om Barnets rätt till frihet från alla former av våld (2011), punkt 13.

beträffande omständigheten att den andra personen är under 18 år. Dagens bestämmelse innebär att det reella skyddet för barn är mycket svagt då bedömningen utgår från barnets pubertetsutveckling. Barnets pubertetsutveckling kan starta i så ung ålder som 10 år och ett skarpare krav i förhållande till gärningspersonens oaktsamhet är ett viktigt steg mot ett starkare reellt skydd av barn.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget men förordar primärt att det bör föreligga ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder vad gäller samtliga sexualbrott mot barn.

Kapitel 4 En skärpt syn på barnpornografibrott

Utredaren föreslår en omformulering av barnpornografibestämmelsen som tydliggör att vissa omständigheter, så som att barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt bör ses som särskilt allvarliga. Utredaren föreslår att dessa omständigheter lyfts fram, så att de står först i lagtexten vad gäller brottet grovt barnpornografibrott. Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen tillstyrker även utredningens förslag om att straffminimum för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i nio månader. Detta signalerar tydligare brottets allvar.

Kapitel 5 Brottsbeteckning

I uppdragsbeskrivningen har getts möjlighet att belysa och ta upp andra frågor som anknyter till straffbestämmelsen om barnpornografibrott, exempelvis brottets beteckning. Utredaren har inom ramen för sitt uppdrag diskuterat brottsbeteckningen, och gjort bedömningen att brottsbeteckningarna *barnpornografibrott* och *grovt barnpornografibrott* bör behållas.

Barnombudsmannen delar inte utredningens bedömning och förordar istället att brottsbeteckningen *barnpornografibrott* bör ersättas med beteckningen *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn*. Barnombudsmannen menar att den sistnämnda beteckningen bättre beskriver brottets faktiska innebörd. Pornografi är något som är lagligt och beteckningen barnpornografi anser vi därför är missvisande. En ändring av beteckningen skulle även förtydliga allvaret i brottet.

Särskild brottsrubricering för ringa barnpornografibrott

I promemorian föreslås att en ny brottsbeteckning, *ringa barnpornografibrott*, införs. Barnpornografibrott används idag som gemensam brottsbeteckning när brottet är såväl ringa som av normalgraden. Utredaren menar att införandet av en ny brottsbeteckning skulle tydliggöra vad den tilltalade döms för och underlätta kommunikation kring brotten.

Barnombudsmannen avstyrker förslaget då vi ser en risk med att införandet av *ringa barnpornografibrott* kommer sända ut fel signaler. Även om domstolar idag har möjlighet att döma till en lägre påföljd för att brottet är att anse som ringa är brottsbeteckningen alltjämt barnpornografibrott. Barnombudsmannen befarar att den nya brottsbeteckningen kommer leda till att brottet inte kommer att bedömas vara så allvarligt som det faktiskt är. Barnombudsmannen ser också en risk med att domstolar i högre grad väljer att döma till ringa barnpornografibrott istället för till brott av normalgraden.

Kapitel 6 Preskription av brott mot barn

Promemorian föreslår avskaffad preskription för de allvarligaste sexualbrotten mot barn som bland annat innefattar våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn och

könsstympningsbrott som utförs mot barn.

Enligt uppdraget ska utredaren, oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag om avskaffad preskription för alla sexualbrott mot barn och andra allvarliga brott mot barn. I promemorian har utredaren konstaterat att det inte finns tillräckliga skäl att avskaffa preskription för andra brott än våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som utförs mot barn. Barnombudsmannen är inte enig med utredarens resonemang. Barn och unga med erfarenhet av våld i nära relationer och sexuella övergrepp som Barnombudsmannen träffat berättar att det kan ta lång tid innan man berättar om det man varit utsatt för. Mot bakgrund av detta samt vårt uppdrag anser Barnombudsmannen primärt att preskriptionstiden bör avskaffas för alla sexualbrott mot barn, inklusive barnpornografibrott vad avser skildring och spridning, samt andra allvarliga brott riktade mot barn, såsom människohandelsbrott och könsstympningsbrott som utförs mot barn.

I andra hand tillstyrker vi utredningens förslag om en avskaffad preskription för de allvarligaste sexualbrotten mot barn samt könsstympningsbrott som utförs mot barn.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Martina Blombergsson och juristen Feyza Kocak.

Elisabeth Dahlin
barnombudsman